

2012. MÁRCIUS EGRI ÚJSÁG

In memoriam Mészáros György

Az Egri Újság kétheti, majd hetilap a rendszerváltás éveiben jelent meg. Egyik alapítója és főszerkesztő-helyettese volt Mészáros György az író, kutató, publicista.

Hol volt, hol nem...

...a világon egyszer... A költő sorai jutnak eszembe Mészáros Gyurira emlékezve. Mi sem illik rá jobban, mint a jelző: „egyedüli példány”. Ismételtelhetlen, pótolhatatlan jelenség, mint minden ember, mondaná ő magáról e szavak hallatán, s mi hozzá tennénk halkán, bátortalanul: ismételtelhetlenebb, pótolhatatlanabb. Milyen nagy szükség volna rá mai világunkban! A kitűnő tollú íróra, a néprajztudós cigánykutatóra, az önkormányzat okosan érvelő, koncepciózus tanácsnokára. Kérlelhetetlen elvhűségére az acsarkodó szélkakasok között, meggyőző hitelességére az alantas indulatokat gerjeszteni serény percemberkék között.

Teste húsz esztendeje nyugszik szülőfaluja temetőjében. A lelke, a szelleme itt van közöttünk, nem felejtődnek azok a közös élmények, amelyekben együtt volt részünk az egykori *Egri Újság* szerkesztésekor.

Pótolhatatlannak tűnik, kivált most, amikor nemzedékek nőnek fel munkátlanságban, amikor féktelen gyűlölködés árnyékolja be a kisebbségi problémák megoldására tett kísérleteket, amikor családi viszályokká fajulnak ideológiai kérdések. Emlékezzünk rá ma gondjaink közepette. Gyurira, akinek annak idején vasalt bakancs rúgott az arcába, repesztette meg bordáit, s aki derűs lélekkel tudott barátkozni, higgadtan, csendes szavakkal tudott érvelni.

Igaz emberként.

Akkor is nehéz volt, ma sem könnyű igaz embernek lenni. Emlékezzünk hát Mészáros Györgyre...

*

Kerecsenden született 1933-ban. Bár megtehetette volna, élete későbbi időszakában sem szakadt el a szülőfalujától, s Eger-től, ahol iskoláit végezte, pedig éppen ebben a környezetben volt hosszú éveken át megbélyegzett. 1956-ban tagja volt az egri forradalmi bizottságnak az ekkor már írószövetségi tag fiatalember, majd Szarvas-

kő vb-titkáraként megfogalmazója volt az ellenállásra buzdító egri járási körlevélnek. 1957. február 10-én letartóztatták, aztán élete útja: Gyűjtőfogház, Márianosztra, Vác, majd újra a Gyűjtőfogház, ahonnan 1962. április 2-án szabadult. Utcaseprő, segédmunkás, majd a Heves megyei Vízmű Vállalatnál – ahol támogatókra talált – tanulhatott, és a műszaki osztály vezetéséig jutott a ranglétrán. Eközben azonban a börtönben megtanult nyelveket hasznosítva tudós kutatóvá vált, tudományos munkássága a cigánykutatásban nemzetközi hírűvé tette nevét. Tanítómestere volt a börtönben Göncz Árpád, Mécs Imre, Déri Tibor...

A rendszerváltást követően az első önkormányzat kulturális tanácsnokaként dolgozta ki Eger város kulturális koncepcióját.

Aktivitását, munkabírását jellemzi, hogy tagja volt az Írószövetségnek, az Újságíró Szövetségnek, a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak, a Kőrösi Csoma Társaságnak, a Történelmi Igazság Bizottságnak, a Tokaji Írótabor kuratóriumának. Erdemi munkával tette le mindenütt a névjegyét.

A börtönből való szabadulása után házasodott meg. Marika, a budapesti kis-lány egy utcaseprőt választott férjéül... Gyermekai, Róbert és György pályájukon elismert emberek. Őt magát Eger városa halála után néhány hónappal díszpolgári címmel tüntette ki.

Húsz esztendeje, 1992. február 10-én hunyt el, máig betöltetlen űrt hagyva maga után.

*

Az évfordulón régi barátai, tisztelői, egri, kerecsendi polgárok találkoztak, hogy húsz év után fejet hajtsanak emléke előtt. Megtelt a „Forrás” színházterme, jelezve, hogy két évtized alatt sem halványult az emlék, nem felejtődtek a közös élmények.

A keleti egyházi könyörgés rituáléját követően meghatott szavakkal méltatta munkásságát Habis László polgármester, a vértelen rendszerváltás hősi halottjának nevezve. Farkas Antal hegedűjátéka arra emlékeztetett, hogy Mészáros György konzervatóriumba is járt és ő is sokaknak szerzett örömet, ha előkerült a hegedűje... Kortársai, Hekeli Sándor, az *Egri Újság* főszerkesztője, dr. Lukács Tamás és Herman István országgyűlési képviselők az egykori közös élményeket elevenítették föl. Fiai, Mészáros Róbert és dr. Mészáros György az apához szóltak, amikor felidéztek, verseit, írásait felolvastva. Mindeközben régi képek gyűjteménye jelent meg a vetítővászonon. Horváth János, a vízmű vállalat egykori főmérnöke szakmai rátermettségét, rendkívüli munkabírását méltatta. Bojtor Lajosné Hevesi Julianna, az unokatestvér, aki kerecsendi testvérenek tekintette Gyurit, gyermekkori kalandjaikról szót könnyes vidámsággal. A család asszonyai maguk készítette ételekkel, süteményekkel várták a megjelenteket e meghatóan szép, Mészáros György emlékéhez méltó megemlékezésen.

H. S.

A megvívatlan holnapért

Édesapám halálos ágyán, ki tudja milyen látomásoktól vezetve, már elhaló hangon, dadogva azt mondta nekem: „Meg fog jelenni egy cikked az Egri Újságban, aminek ez lesz a címe: A megvívatlan holnapért”. Azóta is ott motoszkál bennem ez a mondat, azóta is próbálom kibogozni az értelmét és jelentőségét. Azt már nem tudhatom meg, ő mire gondolhatott, ha gondolt valamire, de most húsz évvel a halála után – régi adósságot törlesztve – megírom ezt a cikket: teljesítve, amit talán rám bízott. Nem őmiatta, magam miatt. Igen, a halottakra magunk miatt emlékezünk, nekünk van szükségünk arra, hogy éltesse bennünket emlékekkel. Nem a múlt, hanem a jelen és holnap gyermekei ők. Édesapám sem a múlté, hanem a holnapé, az én, a mi holnapunké.

Azt hiszem, egyáltalán nem kell erőszakot tennem a címen, hogy azt írhasam: igen találó e mondat halálra készülő édesapám szájából, és róla szól. Amikor elment, akkor itt hagyta azt az általa már megvívatlan holnapot, amiért egész életében élt és dolgozott. Egy olyan új, szabad világ holnapját, amiben nekünk szabadságunkra és újra meg kell vívniuk szabadságharcainkat.

Igen, az, ami ma talán legelőször eszembe jut édesapámról, az az, hogy szabadságharcos volt, forradalmár. Gyermekkorától lázadt az elnyomó hatalmak, szabadságot korlátozó rendszerek ellen. Nem volt megalkuvó. Akár a saját maga elvesztése árán, de mindig egy igazságosabb jövőért dolgozott. Én is ebből az általa teremtett holnapból élek, és én is mindennap tanulom, mit jelent kimondani megalkuvás nélkül azt, amit ki kell mondani, mit jelent tenni a szabadabb holnapért. Mint emberjogi és melegjogi aktivista, mint egyetemi oktató, jövő tanárok tanára, nap mint nap van mit kimondanom, van mit tennem. A hazugságok és retorikák korában nagy szükség lenne ma is olyan forradalmároknak, mint édesapám.

Persze ő úgy volt forradalmár, hogy fegyvert sohasem fogott a kezébe. Még a csirkevágást sem tudta nézni, bár falusi gyerek volt. Az ő egyszerre szelíd és erős, éles fegyvere az írás volt. Emlékszem milyen sokat hal-

lottam gyermekkoromban az írógép pötyögését. Egészen belém ivódott. Amint az is, ahogy édesapám történeteket mesélt. Író volt a mindennapi életben is: szerette a történeteket elmesélni és átírni. Sőt tudta a saját történetét mindig újraírni. Nem a múltját – elferdítve a lényegi igazságot –, hanem a jövőjét: a bátor váltások és változások embere volt. Amikor gép elé ülök – naponta többször –, gyakran újra hallom a jellegzetes hangot, az írógép zakatolását, látom magam előtt hosszú ujjai fáradhatatlan pergését, és erőt merítek, hogy én is elmondjam történeteimet, és én is át tudjam írni bátran a holnapom. Milyen jó lenne, ha jól forgatnánk ezt a fegyvert, az írást a „harcban”, és életünk boldogabbá tételében, ahogyan édesapám tette.

A legtöbbet persze a kutatásairól írt. Mert – bár nem ez volt a hivatalos foglalkozása – elsősorban kutató volt édesapám. Nem olyan, aki tárgyként tekint a kutató dolgokra és emberekre, hanem olyan, aki együtt volt azokkal, akik részesei voltak a kutatásának, gyakran barátaivá lettek. Jól tudta azt is, hogy a kutatás értelme a társadalmi változás, a dolog „újraírása”, s nem a tudomány oltárának öncélú tömjénezése. Mindig ilyen szemmel vizsgálódott és írt, amikor a cigányságról volt szó. Meglepően hasonló utat jártam be, mint kutató, s követtem őt ebben, és ezt csak utólag vettem észre. Szeretném őt követni abban is, hogy ő nemcsak tudományos kutató volt, hanem kérdező, kereső ember. Nála a kutatás a mindennapok része volt: bátor rákérdezést jelentett az igazságra, a már elhitt dolgok újrágondolását. Bárcsak mi is lennénk ilyen bátrak ma, mielőtt besüppedünk a jól ismert igazságok, biztosnak hitt tételek lefelé húzó mocsarába.

Édesapám mindig előre és fölfelé tört, nem hagyta, hogy lehúzzák, nem hagyta, hogy a múlt béklyói akadályozzák, a holnap embere volt, aki megvívta harcát. Mészáros György vagyok. Én is. Szeretnék e névhez hűen a holnap gyermeke lenni, forradalmár, író és kutató, hogy majd utánam is jöjjenek, akiknek megvívatlan holnapjáért megírtam, amit meg kellett tennem.

Dr. Mészáros György

Ötvenhatos ikerdalok I.

Az arany hattyú...

Az arany hattyú meg se rebtent, csak úszott, úszott rendületlen (úszása maga a remény!) fényes-zöld, szépen ívelt címke-tavának hús vizén, Rákóczi úti tankok érdes robajában.

Én meg? Egérfogakkal rágtam, rágtam legelső, amerikás-édes, szárított, préselt vigasz-fügém.

Petrőczy Éva

Pécs – 1956, Budapest – 2006

Mintha ma lenne...

Húsz év telt el... Mintha ma lenne: megkerestük a „málenkij robotról” hazatért két kompolti aszszonyt, kiket 18 évesen hurcoltak el jóvátételre a Donyec-medencébe. Gyuri korábban már többször beszélgetett velük, anyagot gyűjtött. Ő mindig anyagot gyűjtött, következetesen, apró kockákként rakta ki az egészet. A témáról akkor még kevesen beszéltek nyilvánosan. A magnó elindult, bámultam az egykori fiatal lányok tiszta lelkének megnyilvánulásait, míg Ő a megbocsátás nagyszerűségére hívta föl a figyelmem. Megkínózták őket, de béke van a lelkiükben – mondta. Föltettem a következő kérdést, ők Gyurira néztek, szemük kérdezte: mondhatjuk? Bólintott, finoman biztatott és elégedett volt. El kell mondani az elhallgatottakat, ki kell mondani a ki nem mondottakat, mert eljött az idő. Kutatta az egri sortűz körülményeit, ragaszkodott a tényekhez, nem vitték félre a börtönévek átélt borzalmait, nem gyűlölködött. Úgy élt, hogy ne hagyjon támadási felületet, minden lépésére, mondatára ügyelt. Meg kellett tanulnia, hogy mindennek következménye van. 1989 történelmi pillanatát Ő különleges szenvedéllyel, de a sokat megélt ember bölcsességével élte meg. Vívódásaiból keveset láttunk, fegyelmezett volt.

*Soha nem tudom elfelejteni azt az eufórikus hangulatot, ami az Egri Újságnál uralta a szerkesztőségi megbeszéléseket, ahol egyre többen hittünk a szabad gondolatok erejében. Elnéztünk a fanyalgók, a maszatolók, a lakájlelkű szemedbe vigyorgók és hátadba jégcsákányozók fölött. Gyuri terelgetett bennünket, az Egri Újság lelke volt, a kórházi ágyon fekvő is a lap szerkesztésével kapcsolatos intelmeit hallgattuk, megszeppenve a tudott, de ki nem mondott befejezéstől. Később sokszor tettük föl a kérdést egykori egriújságosok: mit szólna ehhez Gyuri? A válasz ott lapult mindannyiunkban, de már nem mondtuk ki... **Szegedi Erzsébet***

Gyász híred hozza a hó...

Emlékezés Mészáros Györgyre halálának 20. évfordulóján

Hajnaltájt végre lámpáll odakint már a hó. Hó vége felé az új év első hava. Éjjel is láttalak megint.

Halottal álmodni havat jelent – tartalja a néphit. Hatalmas havaknak kellett volna hullnia ezen a hótalan télen is, annyit jelentél meg s kísértettél mostanában a sokszor végig forgolódt az éjszakákon. Ma ránk virradt és itt virraszt a fehér mint újonnan beavatottak ruhája az ókori misztériumokban.

Üvegszárnyaival térre, időre nyílik az ablak kezem nyomán, s ahogy állok a fényvel, friss levegővel beözönlő fehérben, hirtelen hajdani verscímek lüktet fel bennem: „gyász híred hozza a hó”. Tizenkét éve egyik atyai barátom halálhírére szökkentek időmértékbe ezek a szavak s most feltámadtak újra sötét suhogással.

Húsz esztendeje is világított a hó. Gyászvilágított.

Visszakomorlik most az a téli délután. Állok a meg-megduzhanó olajkályha

mellett dideregve a hírtől, ki-kipillantok az eresz vakuzó jégcsapjaira. Visszavetülnek az utolsó találkozás képei és soruk az éles fekete-fehérből színesre लाग्यul lassan.

Októberi napok ragyognak, mint ujjhegyen sorjázón a víz gyöngyei a napban. Egy közülük különös fényvel aranylik fel. Állok az előtérben, várva a végre személyes találkozóra az ünnepség főszervezőjével, a nyugati költészet minden nagyasszonyával, Saári Évával – s akkor elem toppan szikár alakod.

Még szikárabb vagy a szokottnál, s törtebb is. Valami kimondhatatlan felhőzi be legendás jókedvedet. De nem panaszkodsz. A régi pajkos én szól belőled. Semmi fásultság, semmi kövültség bened. Semmi jele még a jó negyed évvel későbbi keresztfásultságnak, sírkövesültségnek...

Látod, Gyuri, játszom, tragikusan is, megint játszom a szavakkal.

Tudod, így szoktuk meg.

Játszunk a nagylángú nyarakban, a Tokaji Írótaborban, ahonnan ki-kiszöktünk kocsikázni Hegyaljára vagy a szikszói öregtemplomba, ahol, unva a zárt agyonülésezt, egy ékezetnyi verset róttam a jegyzetfüzetembe, még a nyolcvanas évek legelején, imígyen: Lassú víz partot mos. Somolyogva rábólintottál: így lesz. Történt, ami történt, csak az nem történt meg, aminek meg kellett volna történnie.

Keserűen legyintenél a világ mai állapotjára.

Játszi és kritizáló kedvünkön túl, mi is tartott bennünket barátságban? – tűnődöm gyakran mostanában. Talán az volt bennünk a közös, hogy míg új hadak jöttek mentek, álltak át, mi mindig a tűzvonalon felejtődünk. Mint általában a szellem emberei.

Kelj fel, támadj fel Gyuri! Nemcsak hiányzol, szükség is van rád. Tavasz közeleg, ébresztő idők jönnek.

Vagy csak a kakas kiált megint?

Cseh Károly

(Részletek Cseh Károly költő visszaemlékezéséből, amely az évforduló alkalmából rendezett emlékünnepeken hangzott el.)

Csoportkép a Tokaji Írótaborból

A borízú alma hangú ember

Emlékezés Mészáros Gyurira

Mészáros Gyurit 1979 nyarán, közvetlenül első verseskötetem megjelenése után, a Tokaji Írótkörben ismertem meg. Először csak jellegzetes külseje, soványsága és arcformája tűnt fel nekem. Bár 18 évvel idősebb volt, mint én, nem voltam rest azonmód csipkelődni vele, szabadon átalakítva Arany János sorait: „Mészáros György, a rókaképi bátya...” – Toldi György helyett. Második célpontom pedig Gyuri nagyon jellegzetes, a sok dohányzástól karcos-rekedt, mégis nagyon kedves, meleg beszédhangja volt. Erre meg azt mondtam, nem kevésbé szemtelenül: „Olyan a hangod, mintha borízú almákat görgetnének...” Ha a rókaképi jelző nem is, ez aztán nagyon tetszett neki. A kölcsönös ugratásokon túl barátságunknak nagyon szilárd alapja volt, hogy apámhoz hasonlóan ő is egy ideig a politikai foglyok keserű kenyérét ette; apu 1951 és 1956 között, Gyuri pedig 1956 után. Ezt a történelmi sorspárhuzamot egy rekkenően forró késő délutánon beszéltük meg, Sárospatakon, a végardói strandon, ahol sok írótkörös társunk ficáinkolt, az akkor még nem modernizált pancsolda kétes tisztaságú, agyonklórozott vizében. Mi, mindketten finnyások lévén, inkább beültünk egy nagy fa alá, míg a strandvendéglőben elkészült a társaság vacsorája.

Ezt a tokaji megismerkedést követően azután sok-sok tokaji nyáron, sőt, egy októberre halasztott írói összeroffenésen is találkoztunk, kivéve 1980 nyarat, amikor negyedik gyermekem, András Péter megszületett. Ekkor épp Gyuri volt az, aki a nekem elküldött társaslap ötletével előállt. Itt jegyzem meg, hogy gyerekeim nagyon szerették. Egyszer, úgy 1989 táján kérésemre tartott börtönméneiről egy érdekes előadást a mátrafüredi Lelkészüdülő közönségének, s előtte felhívott, csak azért, hogy megkérdezze: mit hozzon a csemetéknek. „Őszibarackot...”, mondtam, mert az akkori Mátrában azt égen-földön nem kaptunk. Így aztán Gyuri egy óriási zacskó őszibarackkal állított be, a gyerekek legnagyobb örömeire. Barátságunknak volt perse emelkedettebb-szakmaibb vonulata is. Amikor például Kádár Zsolt, az akkor ifjú egri lelkész (ma dr. Kádár Zsolt esperes!) költői estet rendezett nekem a városban, Gyuri futott be elsőként a parókia nappalijába, egy hatalmas virágcsokorral. Ezt a szép estét követően egy alkalommal pedig boldogult Juhász Jácint barátommal,

Petrőczy Évával

Ötvenhatos ikerdalok II.

Az ittmaradók páskája

Tíz vérbe-reménybe-várazósba pácolt hosszú napon át ette-ette a ház nagyanyám kovásztalan kenyerét. (Élesztőért túl nagy ár a halál: lóttek a sarkon, a boltnál!) Egyszóval: kicsi gázsütőnk, ama „rerni”, a csúnya nevű, laposka lepénnyel csitította az éhünk. És nem gondolt nagymama arra, hogy Exodusunk idején az ittmaradók páskáját gyúrta harapásnyi hazává, fájdalom-bogos ujjáival.

Petrőczy Éva

Pécs – 1956, Budapest – 2006

jósága mellett ez a tulajdonsága is Eger egyik ikon-figurájává avatta őt.

Legutolsó Gyuri-émlékem már nem ilyen derűs. Családunkba erősen beépült Robi fiától, nálunknál valamivel fiatalabb barátunktól tudtam meg, milyen beteg. E-mail akkoriban még nem lévén, gyerekes reménykedéssel csigaposta-levélben küldtem neki néhány alternatív, főleg gyógynövényes kezelési leírást. Mire levelem megérkezett Egerbe, Gyuri átadta lelkét Teremtőjének. Barátunk, köszönjük a sok szeretetet, törődést. Sokunk életébe épültél bele, mindhalálig. **Petrőczy Éva**

Húsz év után...

A húszéves megemlékezések már igazából nem a halotról szólnak.

A sírban fekvő testre már rá is lehet temetni öt év után. Megkopnak az emlékek, a képek, a videofelvételek zajossá válnak. Tíz év alatt a technológia is annyit fejlődik, hogy sok felvételhez már alig találni olyan eszközt, amin lejátszható. Húsz év után a papír is elkezd mállani...

Mi az, ami marad?

Minden, ami igazán fontos!

Mert mi az, ami miatt újra és újra összehoz minket édesapám emléke.

Az eszmék. Azok az eszmék, amiért élt, amiért vállalta a börtönt, a nincstelenséget, a megbélyegzett életet. Ezek mellett az eszmék mellett teszünk tanúbizonyságot azzal, hogy rá emlékezünk, ezekkel az eszmékkel szembesülünk, ha szikár alakja feltűnik a fakuló képeken, éles, meleg tekintete megvillan emlékezetünk sötétkamrájában.

Ezek azok a pillanatok, öt, tíz, húsz éves távlatokból is, amikor lehetőséget kapunk, hogy szembenézzünk legfontosabb értékeinkkel, legmagasabb elvárásainkkal, megvizsgáljuk elmúlt éveinket, mi az, amit beváltottunk reményeinkből, mi az, amit megvalósítottunk életünk isteni tervéből?

A 20 éves megemlékezések, már nem a halotról szólnak.

Saját életünket tesszük mérlegre ilyenkor. Választott példaképünk csak segít megvilágítani nekünk, barlanglakóknak a nagyobb összefüggéseket. Így lesz esélyünk, hogy tisztábban lássuk helyünket a világban, jobban megértsük szerepünket egy nagyobb egész részeként.

Tükör és a Fáklya.

Nekünk is csak ez marad végül. A kérdés, hogy tovább tudjuk-e adni az eszméket, az igazi értékeket életünk példáján keresztül? Vagy szem elől tévesztjük a legfontosabbat, a tisztességet, és lecsúszunk a zűrös mindennapok kompromisszumain a kisebb erőfeszítések alvilágába.

Akárhogyis, mi, Mészáros György örökösei nem mondhatjuk, hogy nem láttuk, hogy kell máshogy csinálni, hogy hogyan kell jól csinálni, egyenes derékkal, emelt fővel, derűsen.

Tisztelt hallgatóság, kedves olvasóm! Viszlát, tíz év múlva! Lelkiismeret-édesapám, viszlát, minden nap...

Mészáros Róbert

IFJÚSÁGI TALÁLKOZÓ

Füzesabonyi pillanatkép 1962 nyarán

Még nem ragyogott a füzesabonyi utca. Abban a porban és szélben nem is ragyoghatott. Az utcaseprő egykedvűen figyelte, hogy végzi el a szél helyette a munkát friss fuvalatokkal, hogy aztán egy portólcsért terelgetve újra beteterítse az utcát a közeli földekről idehordott anyagok porral.

Az utcaseprő gondolatai messze jártak, komor emlékek földjén. Amikor felnézett végre megnyílhettek vonásai, újra az állomás épülete előtti nyüzsgést kezdte figyelni, érdeklődéssel tanulmányozta a sok ismeretlen arcot, majd lecsukta a szemét, élvezte a napfényt, a szabadságot.

Egy főköltős fiatalasszony lépett oda hozzá kiközöklentve derűs magányából.

Már ismerték egymást. Egy újabb munkáról volt szó. Egy kis mellékes az utcaseprés mellett.

Az asszony kihajtogatta a nyomtatott papírt. Apró betűs német nyelvű nyomtatvány volt, egy újabb fordítani való. Az utcaseprő ceruzát kért és egy üres lapra azonnal írni kezdte – immár ékes magyar nyelven – az NDK mosógép használati utasítását. Pár perc alatt kész volt vele. A hálás háziasszony pedig kifizette a munkát, ropogós magyar forintban. Elkészöntek. Az utcaseprő felállt, kinyújtózta tagjait, és belépett az állomásépületbe. Most, hogy volt pénze trafikra, egy kis cigarettaszünetet engedélyezett magának.

Éppen rágyújtott, amikor megszólalt a hangosbeszélő. Nem szokványos közlemény volt. A füzesabonyi állomásra a Világifjúsági Találkozóra készülő külföldi delegációt szállító vonat érkezett. Az utcaseprő szeme felcsillant. Külföldiek!

Kilépett a peronra és meglátta a fellobogózott szerelvényt, amely lassított és megállt. 14–24 éves fiatalok lögtak az ablakokban, kísérőikkel. Sokan léleptek a peron-

ra is. Érdeklődve mustrálták az utcaseprőt. Koszos fekete kötény, rözseseprű. Ez lenne a fogadóbizottság? Nem, ez még nem Szilvásvárad, csak egy rövid megálló...

Meglepődtek, amikor megszólította őket. Először németül, majd spanyolul köszönt. Az NSZK-s és a madridi diákok felkapták a fejüket. Örültek, hogy magyar útkon először anyanyelvükön tudnak beszélni valakivel, aki nem tolmács, csak egy egyszerű magyar munkás. De valahogy fura volt, hogy anyanyelvi szinten beszélte a németet és több más nyelven is válaszolgatott a fiatalok kérdéseire. Az utcaseprő megdöbbenően tájékozott volt az európai országok történelméről, nemzetéről.

Nem, még nem járt soha külföldön, de hosszú hónapokon át hallgathatta világtájt barátai élménybeszámolóit. Aztán eszperantistákat keresett az utcaseprő. Na, velük aztán már igazán felszabadultan ment a diskurzus. Egyiküket még cigarettával is megkínálta, s a srác a kísértőket figyelve óvatosan eltett egy szálát.

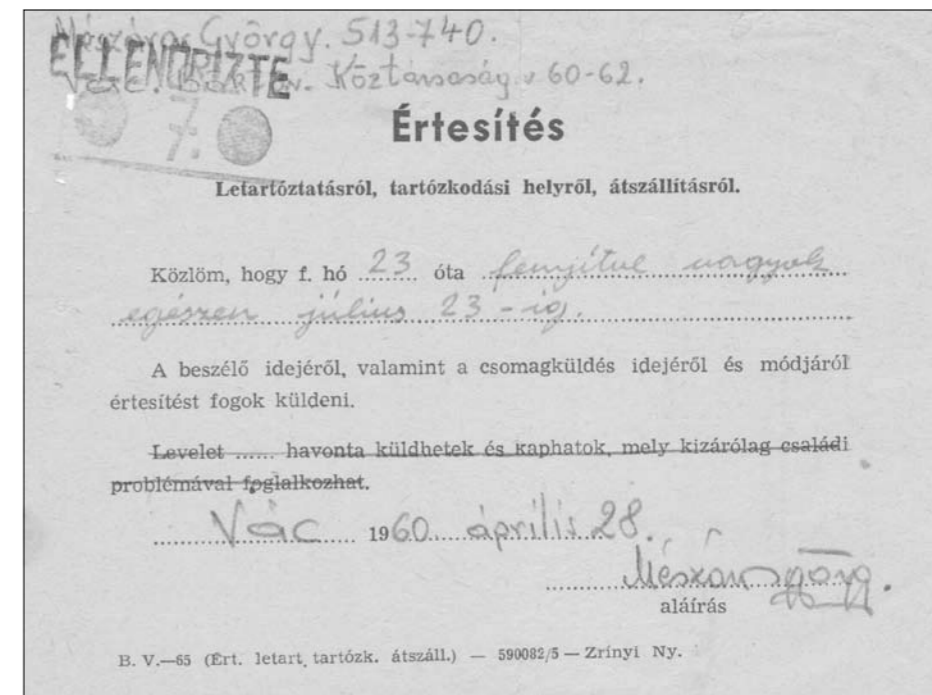
Előkerült a vonatról egy üveg coca-cola is, majd felhangzott a sípszó. Az utasok visszazállingóztak a kúpékba.

Hová kerültünk? Kérdezték egymástól. Micsoda ország? Mi mikor jutunk el ideig? Itt még az utcaseprőkkel is öt nyelven lehet társalogni.

A cigijük azért kicsit kapar. Konstatálta krákgova a fiatal eszperantista egy perccel később.

A szerelvény megmozdult. Az utcaseprő hátrébb lépett a peronon. Hosszan beleszívott a Kossuthba. Micsoda tiszta aroma. Nem szokta még meg az ilyen tömény és finom dohány ízét a börtönben gyártott, zsírpapírba csavart, koszos kapadohány után. Kifújta a füstöt, amely gyorsan összekeveredett a VIT-vonat füstjével, és nem sokára nyomtalanul elszórt az állomás peronja fölött.

Az 1962-es Füzesabonyi Ifjúsági Találkozó véget ért.

Börtönkarácsony

1960 karácsonyán a váci börtön 67-es számú zárkájának 12 lakója elhatározta, hogy kiscsengővel közönségi Jézuska születését, vállalva annak minden kockázatát. A csengő elkészítését és felvitelét Bartók László, kedves emlékü egri barátunk, becenevén Kockás vállalta. A kis csengő speciális esztergagépen készült, több napon át, hiszen a fuszáshoz egy-egy napon legfeljebb percek állhattak rendelkezésre. Ki kellett játszani a munkafelügyelő smasszert, meg kellett szervezni a figyelő, riasztó szolgálatot, de végül elkészült a 3 centiméter átmérőjű kis réz csengőcske, hangja melegséggel töltötte el a szívünket.

De a következő nagy feladat még hátra van: fel kellett vinni a zárkába. Olyan testrészen kellett elhelyezni, ahol a motozás nem találhatja meg. Hosszú mérlegelés után úgy döntöttünk, hogy Kockás lába közé, arra a bizonyos testrésze köti fel a vattával kitömött csengőt, ott kevésbé kotorásznak a smasszerek.

Minden simán ment, Kockás szerencsésen átjutott a motozáson, de a körletben, néhány méterre a zárka előtt váratlan esemény történt. A vatta kisesett a csengőből és Kockás minden lépésénél csengetett egyet. Méltósággal bimbamozott a halálos csendben. A smasszer éberséghez szokott füze azonnal kihegyeződött. A második csengetésre már elindult a hang felé, de Kockás reflexe is működésbe lépett és egy hirtelen mozdulattal elejtette csajkját, féltérde ereszkedve, alig hallhatóan nyögte: felügyelő úr rosszul vagyok. Azonnal ölünkbe vettük és bevittük a zárkába. A megjelent, szintén elítelt orvossal rejtjelezve közöltük, Kockásnak csak pillanatnyi csengő-infarktusa volt. A smasszer kérdésére az orvos csak annyit mondott: eufémia. Kibírja – mormogta az a bajusza alatt, majd ránk zárta az ajtót. Visítottunk a röhögéstől.

Villanyoltás után megszólalt a kicsi csengő. Lelkünkben kigyúltak a régi, békés karácsonyi gyertyák, amelyek lángjait befelé csorgó könnyeink sem tudták eloltani...

(Mészáros György írása az Egri Újság emlékszámban jelent meg, halála ötödik évfordulóján.)

Vörös Lajos II.r. vádlott főbüntetését a mellékbüntetések érin-
tetlenül hagyása mellett 7 /: hét :/ évi börtönműre leszállítja.

Mészáros György és Berzsenyi György vádlottak cselekményét az
államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben tevékeny részvétel-
tellettel elkövetett büntetettnek minősíti és ezért

Mészáros György vádlottat 8 /: nyolc :/ évi börtönműre és az első-
fokon kiszabott mellékbüntetésekre,

Berzsenyi György vádlottat 11 /: tizenegy :/ évi börtönműre, tel-
jes vagyonelkobzásra és 10 /: tíz :/ évre az egyes jogoktól el-
tiltásra ítéli.

Nagy János vádlott cselekményét a lösszerkezetesen felfűl állam-
rend megdöntésére irányuló szervezkedés előkészítésével elköve-
gett büntetettnek,

Sütő /: Szűcs /: József vádlott cselekményét pedig igazítás bü-
ntetnének minősíti és a változott minősítés mellett az elsőfokon
kiszabott büntetéseket, változatlanul kiszabottnak tekintik.

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság Miskolc.-
H T . 5 7 / 1 9 9 0 / 2 . s z .

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság Mészáros György elítelt
kérelmére az 1989. évi XXXVI. törvény 6. §-ának /1/ bekezdé-
se alapján a következőket

i g a z o l j a :

MÉSZÁROS GYÖRGY-t - aki Kerecsenden, 1933. november 30-án
született, anyja neve: Román Mária -

a Miskolci Megyei Bíróság az 1957. év április hó 3. napján
kelt Bgy.370/1957/2. számú, illetőleg a Magyar Népköztársaság
Legfelsőbb Bíróságának különhatározása az 1957. év május
hó 27. napján kelt Bgy.I.1128/1957/15. számú jogerős íté-
letével

az államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben tevé-
keny részvétellel elkövetett büntett miatt

8 /nyolc/ évi börtönműre, 5 /öt/ évre egyes jogoktól eltil-
tásra, 1.000.- /egyezer/ Ft értékű vagyonelkobzásra ítél-
te.

Ezt az elítélést az 1989. évi XXXVI. törvény 1. §-ában írt
rendelkezés folytán semmi nem kell tekinteni.

A börtönbüntetésből kiültétit fogvatartás ideje: 1957. év
február hó 10. napjától 1962. év április hó 2. napjáig.

Miskolc, 1990. évi február hó 7. napján.-

Dr. Ursula DeBó s.k.
mb. a tanács elnöke

A kiadmány hitelesül:

-- mb. kiadó.--

Kisfiú, mama, papa

299

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság Miskolc.-
H T . 5 7 / 1 9 9 0 / 2 . s z .

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság Mészáros György elítelt
kérelmére az 1989. évi XXXVI. törvény 6. §-ának /1/ bekezdé-
se alapján a következőket

i g a z o l j a :

MÉSZÁROS GYÖRGY-t - aki Kerecsenden, 1933. november 30-án
született, anyja neve: Román Mária -

a Miskolci Megyei Bíróság az 1957. év április hó 3. napján
kelt Bgy.370/1957/2. számú, illetőleg a Magyar Népköztársaság
Legfelsőbb Bíróságának különhatározása az 1957. év május
hó 27. napján kelt Bgy.I.1128/1957/15. számú jogerős íté-
letével

az államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben tevé-
keny részvétellel elkövetett büntett miatt

8 /nyolc/ évi börtönműre, 5 /öt/ évre egyes jogoktól eltil-
tásra, 1.000.- /egyezer/ Ft értékű vagyonelkobzásra ítél-
te.

Ezt az elítélést az 1989. évi XXXVI. törvény 1. §-ában írt
rendelkezés folytán semmi nem kell tekinteni.

A börtönbüntetésből kiültétit fogvatartás ideje: 1957. év
február hó 10. napjától 1962. év április hó 2. napjáig.

Miskolc, 1990. évi február hó 7. napján.-

Dr. Ursula DeBó s.k.
mb. a tanács elnöke

A kiadmány hitelesül:

-- mb. kiadó.--

„...Vagy az ügyet mented..”

Mészáros György pengevékony, nyúlank alakja hozzá tartozott az egri utcaképhez, a város szellemi, irodalmi életéhez. A Tokaji Írótabor, az észak-magyarországi régió szellemi-irodalmi életének fáradhatatlan személyisége volt. A nagy reményekkel várt 1989-es változások után hallatlan energiával vetette magát a közéletbe, Egerben a változások egyik motorja lett, a városi önkormányzat kulturális bizottságának elnöki tisztét is betöltötte. Élete gyertyáját két végén égette. 1992. február 10-én, 58 éves korában, írói, kutatói és közéleti pályafutásának csúcán ragadta el a halál. Belehalt múltjának szenvedéseibe, a jelen rászakadó gondjaiba. Minden jogunk megvan rá, hogy a vértelen rendszerváltás egri hősi halottjának tekintsük.

Ifjúkor álmainak útját elzárták. Szabadulása után Egerben éveken át „lep-rásként” élt. Kezdetben Füzesabonyban

utcaseprőként dolgozott, majd pedig az egri vízműnél segéd munkásként. Egy bátor és önzetlen főmérnök, Horváth János segítségével, támogatásával tanulhatott tovább. Vezetői állásba csak priusztörése után kerülhetett, melyet egy Párizsba szóló, UNESCO meghívásnak, előadásra való felkérésnek köszönhetett. Ciganológiai kutatásainak eredményeit itthon és külföldön is rendszeresen publikálta, ezek országos és nemzetközi elismerést, megbecsülést szereztek számára.

Mélységesen megtapasztalta, hogy a háború, az ötvenes évek, 1956 tragikum az új és jobbnak-szebbnek hazudott világ szenvedései mégsem akarnak véget érni. Valóban Ady víziója kísért ezen a tájon, és aki méltó sorsra vágyik, rokkanva jut el az éjszakáig?

Mészáros Györgyöt az örökös „mégis morál” éltette. Az emberi és szakmai tisztességtudat minőségjelzője volt. Látva

a cigánykérdéshez nem értő, de hatalommal bíró, színváltó potentátok fonák viszonyulását, a cigány értelmiség megosztottságát, választás elé került. Ekkor írta: „Felháborított az egyes cigányértelmiségiek sommás ítélete, mely szerint a cigányság helyzetéért kizárólag a magyar társadalom a felelős. De a kedvem akkor ment el igazán az ügytől, amikor a szélsőséges, szeparatista, romantikus gőzöktől duzzadó, ezzel a cigányságnak és az ügynek sokat ártó emberek a hátam mögött sunyin cigányellenesnek tituláltak.” A konfliktus jellemzésére Németh Lászlót idézte: „Vagy magad mented, s az ügy romlik meg körülöttem, vagy az ügyet mented s magad pusztulsz bele.”

Kórházi ágyán is ügyeket intézett. Gyavaságot és méltánytalanságot megvető igazságérzete megőrzésre, megörökítésre méltó.

Cs. Varga István

Mészáros György, a cigánykutató

Mészáros György sokirányú tevékenységében kiemelkedő helyet foglalnak el cigánykutatásai. Nemcsak hazai viszonylatban, de nemzetközi szinten is a legértékesebb és a legmegbízhatóbb munkák közé tartoznak idevágó tanulmányai. A megbízhatóságot azért kell hangsúlyoznunk, mert a cigánysággal foglalkozó szociológusok és funkcionáriusok legnagyobb része nem tud cigányul és nem ismeri közvetlen tapasztalatból a hagyományos cigány élet- és gondolkodásmódot, míg Mészáros György kiválóan beszélt cigányul, és otthonosan mozgott a legelmaradottabb telepeken is. Ezt közvetlen, barátságos magatartása nagy mértékben segítette. Ezt egy idevágó esettel illusztrálhatom. Egy kérióves szociológiai elmérés után a megkérdezett cigány férfi Mészáros Gyurkához fordult: „Testvér! Kell valamire ez a marhaság? Mert egy szó sem igaz abból, amit a gázsónak mondtam.”

Tapasztalatait tucatnyi tanulmányban tette közzé magyarul és idegen nyelven egyaránt. A gyakorlatból elsajátította cigány nyelvjárásokat, és ezeket pontos, megbízható nyelvtanokban, szójegyzékekben rögzítette. A cigány kultúráról, hitvilágról, esetleges cigány nemzeti öntudatról senki sem rajzolt realisabb, valóságnak megfelelőbb képet, mint ő. Így például tapasztalatból tudta, hogy cigány nyelven nem lehet tenyerből vagy kártyából jóslni, ez csak pénzkereseti forrás a nemcigányoknál. Vallás, imádkozás, rituális szertartások gyakorlatilag nem léteznek a hagyományos cigány életben. Csúpan külsődlegesen veszik fel a mindenkori környezet vallását. Ugyanakkor ténylegesen átveszik a látványos szertartásokat, mint a leánykérés, temetés, virrasztás, és ezeket cigány nyelven is gyakorolják. Mindezeket részletesen ismertette Mészáros György. Szintén tapasztalatai alapján károsnak minősítette mind a cigányok, mind az államtársadalom szempontjából a cigányság nemzetiségi elkülönítését.

Vekerdi József

Balázs János cigány festő festménye

Bari Károly levele Mészáros Györgyéhez

Kedves Anzsi,
Köszönöm a meghívót. Gyuri több, nagyon fontos munkát végzett el a magyarországi cigányok számára (pl. gyűjtött közöttük, fordította folklór alkotásait), erre tulajdonképpen a 12 év után most befejezett antológia szerkesztésekor jöttem rá. Volt sejtésem, de konkrétan csak a könyv összeállításakor szereztem igazán képet a dologról.
Minden jót kívánok!
Barátsággal: Karcsi

Rendhagyó nekrológ

Ennyire tellett hát életemből. Sem nem sokra, sem nem kevésre. De hát menyit volt ebből értelmes élet? Kevés. Valamivel mégis több, mint ami küszködéssel és vesződéssel telt el. Életem során gondjaimat, bajaimat mindig az okozta, hogy pontosan tudtam, mit akarok. Szándékaimból hiányzott a bizonytalanság, így a manőverezési szabadságomnak is befellegzett. Már legifjabb koromban is vallottam, Karinthy Frigyes után: „Inkább egyenek meg a férgek, minthogy a férget megegyem.”

Életem úgy alakult, hogy amit igazán szorgalommal, kedvvel és gyönyörűséggel csináltam, az autodidakta módon tettem. Műkedvelőként, nem szaktudósként, aki nem engedhette meg magának a felszínességet, a vaskos tévedéseket.

Mindig a saját utamat jártam, még akkor is, amikor nem úgy látszott.

Nem az elmélet, hanem a cselekvés embere voltam, aki nem nagyon szívelte az ellenvetést, de kegyetlenné soha sem váltam, mint ahogy fanatikussá sem. A dolgokhoz sajnós legtöbbször nem észszel, hanem érzelemmel viszonyultam. Céltudatos, csaknem makacs, akaraterős és mégis lágylelkű, hangulataimban és reagálásaimban melegsívű ember. Nem tudtam soha senkihez alkalmazkodni, legfeljebb kis mértékben a családomhoz. Nem közösségbe beolvadó, hanem azzal örökké kritikusan vitázó, nyugta-

lan, elégedetlen. Az igazságot szerettem egyedül! Gyűlöltem a képmutatást, a kurvákat, az ajkakon prostituálttá váló szavakat, a szerepjátszást, a kegyetlenséget, a meakulpákat.

Inkább voltam merész, mint bátor, óvatlan. A kudarcokból érzelmileg nehezen talpraálló. A nőkkel való kapcsolatomban mindig hűséges és érett volt. Bár a szerelemben sem tudtam teljesen alkalmazkodni. Behódolni nem, csak hódolni tudtam.

A szellemi szabadság híve voltam. Mindig kötött az etika, a becsületes emberek iránti feltétlen tisztelet. Soha nem tapsoltam felfelé, soha nem tiszteltem rangokat, az Ember, a tett számított mindig. Ami életemben sikerült, azt keserves, kemény és következetes munkával értem el, amire éppen úgy lehetek büszke, mint ahogy gyengeségeimet sem szégyellem. Mindig feszültségben éltem. Ami kedvemre való volt, azt teljes lelkemből, túlfűtött szenvedéllyel csináltam. Ezért is égtem el a szokottnál gyorsabban. (De legalább világítani, melegíteni akartam.) Nem voltam igazán tehetséges, csak szorgalmas és elszánt. Indulatos alkat, ami miatt sokat szenvedtem életemben, de soha nem bántottam meg senkit érdemtelenül. Sokat voltam képes túrni és hallgatni, mert tudtam magamon uralkodni és a tényeken felül emelkedni.

Érzelmekben gyakran kiszolgáltattam magamat, ez volt szenvedéseim egyik fő forrása. Precíz és pontos, az alaposágot V. J. professzoromtól (Vekerdi József – a szerk.) és kenyeres pajtásomtól tanultam. Emiatt kicsinyesek szerint kicsinyes voltam.

Kevés igaz barátom volt. Szeretőim mind cserbenhagytak, csak egy asszony volt, aki jóban, rosszban életem társa volt, a feleségem.

Szerettem egy kicsit mindig szenvedni, mert ez alkotásra inspirált, és alkotás volt életem nagy célja.

Gyermekeimet szigorúan önnön képekre akartam nevelni, s amikor rájöttem, hogy ez lehetetlen, csalódottnak éreztem magamat, pedig örülnöm kellett volna, mert ők az én makacs, gyakran önféjű, hajdan ifjú életem. Ötven év után sokat gondoltam a halálra, de nem félttem tőle, csak elszomorodtam.

Édes szüleimet szerettem mindig, nagyon, a földet, amelyen apró lábaimmal az első lépéseket megtettem, szülőfalumat, Kerecsendet. Ott tanultam az emberséget, a hitet, amely végig kísért a hitetlenségben, az embertelenségben.

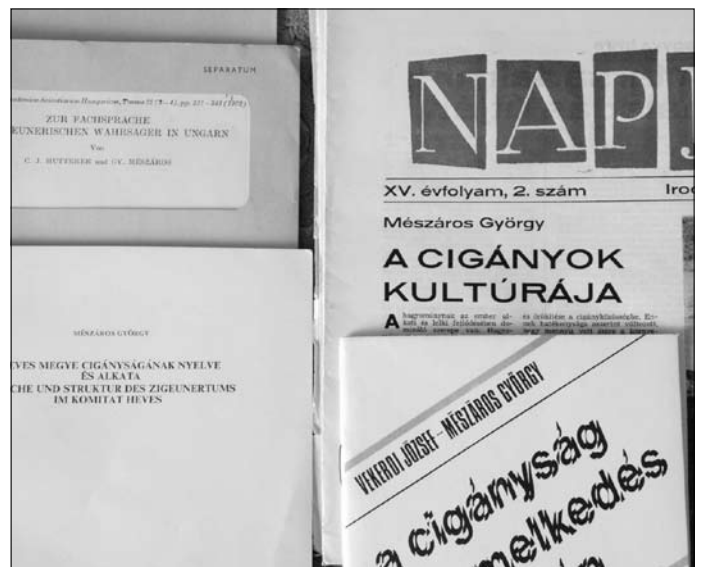
Szóval, szép volt az élet, a nyughatatlan, a gyakran kerékbe törő, a simogató, a vesszőző, a nevető és a könnyező, mert egész volt és halállal teljes.

Remélem, békében nyugszom.

Mészáros György

Esküvő után a kerecsendi verandán

Kiadványok

Az Egri Magazin melléklete, készült Mészáros György halálának 20. évfordulója alkalmából • Kiadja a Média Eger Nonprofit Kft., 3300 Eger, Törvényház u. 15., telefon: 419-999, e-mail: mediaeger@mediaeger.hu, web: www.mediaeger.hu • Felelős kiadó: Bérczessy András főszerkesztő • A melléklet szerkesztője: Hekeli Sándor • A lap megjelenik 30 000 példányban Egerben és Felsőtárkányban, ingyenes terjesztésben. • ISSN 2060-3738 • Tördelés: Tömösközi Péter • Nyomdai munkák: Paus-Print Kft., 5600 Békéscsaba, Kétegyházi út 18.